

Rytų Australijos pakrantė: KIEKVIENA JŲ DIE NA

→ GARBĖS SARGYBOJE.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

JURGA
RAGUCKAITĖ
IŠ AUSTRALIJOS

Kelionė rytine Australijos pakrante trunka beveik tris savaites. Kaip visi, gūžiuosi nuo vėjo Melburne, skubu Sidnėjyje, grožiuosi Mėlynuosiuose kalnuose, nardau prie Didžiojo Barjerinio Rifo, vaikštau begaliniuose paplūdimiuose ir svaigstu nuo australiško raudonojo. Visa tai atlieku varijuodama tautine tema.

Tęsinys. Pradžia: „Verslo klasė“ 2007 Nr. 3–2008 Nr. 1

„**O DABAR PALINKĖKITE VIENI KITIEMS RAMYBĖS**“, – kunigo Algirdo Šimkaus balsas sklendžia Melburno Švč. Marijos Jūrų Žvaigždės bažnyčios skliautais, pro šventųjų statulas ir egzotiškų gėlių puokštes. Dama suraitytomis garbanėlėmis man oriai linkteli. Atsisuka naujieji pažįstami iš vakarėlio. Velniūkščiai žiburiuoja akyse, linki šypsodamiesi. Geras buvo gimtadienis. Kažin miegojo jie nors kiek?

Tokia tad tvarka. Kad ir kas būtų, o sekmadieniais vienuoliktą, jei esi lietuvis – į mišias. Šiandien čia žmonių nė šimto nėra. Vorele pro milžiniškas duris įeina bent trys kartos. Už parankių susikibę neskubriai žingsniuoja senoliai, pusbalsiu naujienomis dalinasi kostiumuoti ponai, lyg sąmokslininkai žvilgsniais varstosi jaunieji.

Saulės nušviestame šventoriuje stoviniuoja būreliais, mada tokia. Vaizdas lyg iš mūsų klasikų kūrinių. Tik vietoje baltų skarelių – skoningi šaliai. Skamba kalba, išmarginta anglišku ir smetonišku žodžių skambesio. Melburno lietuviai draugiškai smalsūs.

„Klausykis, ir kas ten dedasi toje Lietuvoje?“ – lietuviškai klausia solidus vyriškis. O kas, galvoju. „Taigi nematytas daiktas, kaip kalba yra sužalota. Kam šitiek svetimų žodžių prikišote? Ar savų negalima sukurti?“ – priekaištingai rėžia jis. Ir vardina: marketingas, projektorius, failai. Suprantu įkliuvusi. Matyt, šis ponas yra I. Smetonienės iš Kalbos komisijos agentas Australijoje.

Dabar, Vydūno žodžiais, taikiai jam taip atsakyčiau: „(...) mišri kalba, kaip jau minėta, veikia žmogų labai ypatingu būdu. Be abejonės, ji temdo žmogaus sąmonę. O kadangi sąmonė apsirėičia patsai žmogus, tuo temdinimu nyksta ir tai, kas žmoniška. Todėl visur, kur kalbos maišosi, silpnėja ir dora. Bet viskas, kas atsitinka gyvenime, yra svarbu. Tarnauja, turi tarnauti žmogaus pažangai. Taip ir kalbų maišymas. Tik čia, kaip ir kitur, pastebima prievarta: žūt-būt. Sąmonės apsiniaukimas, doros žlugimas reiškia didėjimą kovos paties žmogaus su savo prigimtimi. Ir taip jis verčiamas pasistengti kiek įmanydamas. Jis žūva, kad jis nepalaiko viršaus. Jis kyla ir išlieka, kad jis pasistengia. Ir tuomet pasveiksta jo prigimtis, atsi-gauna jo kalba ir valosi. Kalba naujėja. Antraip ji žūva.“

Tačiau šventoriuje iš nustebimo nesumuoju. O tiesą sakant, atsakyti nieko ir nereikia, šviesos kariui už lietuvių kalbą norisi tik klausytojų.

„Einame kugelio, ar ne?“ – laiku pakviečia draugai į sekmadieninius pietus Lietuvių klube. Kugelį aplinkui mini ir kiti. Kalbos saugotojas nuėina. Gaila, nes būčiau pasakiusi gerąją naujieną apie bulvių plokštainį.

Septintos savaitės dienos tradicija

Jaukus triaukštis plytinis pastatas menininkų kvartale, šiauriniame Melburne, ir yra Lietuvių klubas. Kiekvieną

INFO

TRUMPAI APIE AUSTRALIJĄ:

* Nors šalis ir didelė, Australija yra mažiausias ir žemiausias pasaulyje žemynas.

* Kalėdinės atostogos Australijoje vyksta vasaros viduryje. Vidutinė karščiausia temperatūra yra žemyno šiaurėje, vidutinė vėsiausia – pietuose.

* Šiame žemyne įstatymo tvarka baudžiami žmonės (apie 15 Australijos dolerių, arba 30 Lt), kurie nėra balsuoti. Tačiau galima parašyti laišką ir jame nurodyti priešžastis, kodėl negalėjai atvykti.

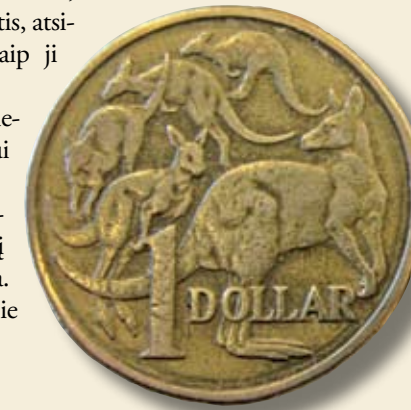
* Cliffordas Possumas Yjapaltjari yra brangiausiai apmokamas aborigenų menininkas. Prieš trisdešimt metų jo nutapytas paveikslas „Warlugulong“ 2007 metais parduotas už 2,4 milijono JAV dolerių (daugiau kaip 5 milijonai litų).

* Gerasis „Kiwi“ batų tepalas buvo sukurtas Melburne prieš šimtą metų.

* Tikriausiai skaniausi dešrainiai, kokius ragavau, yra „Woolloomooloo“ rajone Sidnėjyje, „Harry’s Cafe De Wheels“ kioske.

* Australai buvo pirmieji, kurie sugalvojo ir įteisino aštuonių valandų darbo dieną.

* Siuo metu Australijoje tikriausiai įsiplieskęs bent vienas gaisras.

↑ AUSTRALIJOS PINIGAI.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

sekmadienį vis kita organizacija užsidirba savo projektams virdami pietus ir rengdami loteriją. Kai kurie daiktai pralošiami kelis kartus, nes laimėtojai juos pamiršta pasiimti. Antrą kartą žaidžiama ir dėl šios dienos pagrindinio prizos – pastelinių spalvų lempos su aplikacijomis.

Prie sienos du ponai mušinėja biliardo kamuolius taikliau nei prieš tai skubėję jaunieji. Prie lango – kortuotojų poros, šalia taisosi bingo komanda. Jie sėdi prie tų pačių stalų, tie patys žaidėjai jau daugelį metų. Grupė senjorų prieš pietus išlenkia po taurelę „Auksinės“. Kiek vėliau ateina buvęs paštininkas, atsineša senų laikraščių, užsisako brendžio.

Jauno išdininko akyse nevilts ir atšalusių pietų vaizdas. Kaip įtikinti garbiuosius lietuvius sumokėti juokingai menką klubo nario mokesčių? Tarsi rūpesčių ir taip negana. Pastaruoju metu moderniai mąstantys klubo žmonės stengiasi pastatą paversti menui patrauklia erdve. Jau kelintą kartą patalpos nuomojamos Melburno „Fringe“ festivaliui, roko grupė „Kiss Chasey“ čia filmuoja savo zombiškus klipus, o vietinis TV serialas apie mafiją „Underbelly“ – nereikšmingus epizodus.

Žingsniai aidi niurokame koridoriuje. Kelių kartų ansamblių nuotraukos. Tautiniais drabužiais apsirėngę naujieji mano bičiuliai, jų tėvai ir seneliai jaunystėje. Dešimtytys nuotraukų. Pažįstama pavardė blykstelį sąrašė tų, kurie gavo garbės raštą už skautų vadovo išgelbėjimą, kai šiam igėlė nuodingas gyvis.

Mažoje, kruopščiai surinktoje bibliotekoje – išseivijos lietuvių darbų kolekcija. Sako, Lietuvoje išleistų naujų knygų ir aktyvių skaitytojų trūksta. Toliau pro teatro salę, susitikimų kambarius, kelių organizacijų buveines. Klube veikia lietuvių vaikų darželis, skamba kanklės, šokami tautiniai šokiai ir traukiamos dainos. Holu pro LDK žemėlapių kopijas grįžtu į valgomąją salę. Pietūs baigiasi, būreliai skirstosi iki kito sekmadienio. Keli senjorai tariasi pratęsti pas kažkurį namuose. Baras ištuštėja, visa juoda duona šiandien parduota. Ir čia mane apima nostalgija. Aitri ir sentimentalai kaip vyšnios Suvalkijoje.

Darbininkų klasės utopija

„Kimba?“, – klausiu ant medinio tilto Votsono (Watsons) įlankoje, į šiaurės rytus nuo Sidnėjaus. Keturiasdešimtmetis osis (angl. „aussie“; taip save vadina australai) vlypteli. Aišku, kad kimba. Tik reikia žiūrėti, kad per daug nebūtų. Bėdos tada su vietos gamtosaugininkais turėsi. Galima tik tam tikrą kiekį ir tam tikro dydžio žuvų pagauti.

„O ką gaudote?“ – kiek apgailėstaudama, kad jam kimba, neatstoju. „Marlinai, tunai, laišos, menkės, mahi mahi, karšiai, kalmarai... daug kas, žodžiu, bet ne visi nuo tilto, žinoma, – suburba jis ir jau nuolaidžiau po minutės tarstelė: – O tu ką, irgi žvejojai?“ Nežvejojau, labiau mėgstu žiūrėti į jas gyvas. Bet iki sutemų dar pusė valan-

↘ **WILSONS PROMONTORY,** PIETRYČIŲ AUSTRALIJA. ŠALTA IR VĖJUOTA.

↘ **AUTOMOBILIŲ** STOVĖJIMO AIKŠTELĖJE KAKADU TYKO SKANĖSTŲ.

↑ **LAISVĖ.**

↗ **KVATOKLĖ** KUKABARA.

→ **DIDŽIOJO BARJERINIO** RIFO GYVENTOJAS. MARIJUS ŠLAUSTO NUOTR.

dos ir naktinio Sidnėjaus vaizdo, dėl kurio čia atvažiauvau, reikia palaukti, tai štai pašnekovo ieškau.

„Žinai, kas yra *mahi mahi*? Dorado arba delfinžuvė. Čia aborigenai taip ją pavadino, labai graži žuvis, meniška“, – užsirūko jis. Aš galvoju apie mūsiškius meškeriotojus. Kankynė jiems čia būtų. Kimba, bet pasiimti daug negali. O žvejys pasakoja. Jis – laisvas santechnikas. Dirba, kai nusprendžia, kad jau reikia. Vakaraš ateina nuo tiltelio pažvejoti.

„Pas jus santechnikai daug uždirba?“ – domisi kilstelėjęs medžiaginės kepurės snapelį. Tikriausiai, sakau jam. Ir kad jų trūksta, žmonės eilėse laukia. „A-a, čia irgi taip. Man gerai, žinoma. Imu užsakymus stambesnius. Apsimoka tokių laukti, sumos įspūdingos“, – šypteli ir ilgam nutyla. Po to lyg nusprendęs, kad aš verta dar vienos minties, pratešia: „Svarbu vėliau sugalvoti, kur pinigus dėti. Pravalgyti kvaila... tai aš paveikslus perku. Apie Blackmaną girdėjai? Mūsų žinomiausias praėjusio amžiaus dailininkas. Jo serija apie Alisą stebuklų šalyje graži. Žinok, labai gera investicija, kiekvienas nupirktas paveikslas kitą dieną brangsta trečdaliu.“ Meta nuorūką ir eina tikrinti meškerių.

Kitoje įlankos pusėje tūkstančiais žiburių išplisčia dangoraižiai. Iš restoranų ant kranto pakvimpa keptomis žuvimis. Kuo ne socialistinis rojus?

Pasirinktos kasdienybės blyksnis

Manlyje, netoli Sidnėjaus, Tasmanijos jūra yra mėlynojo safyro spalvos. Smulkus smėlis ir lygus dangus įrėmina galingas keteras. Apačioje plūduriuoja banglentininkai.

↑ **DIDYSIS BARJERINIS RIFAS.**

→ **MAUDYTIS PAVOJINGA,** MEDŪZOS DILGINA.

↘ **PASIMĖGAVIMAS,** MARIJUS ŠLAUSTO NUOTR.

Jie tyko, taiko, šoka ir kelias sekundes lekia pačia briauna, o tada vėl sminga žemyn. Vedini dviračiais ir šunimis pakrante vaikštinėja žmonės. Vėliau jie įsitaiso prie staliukų lauko kavinėse ir užsisako po lengvą kokteilį. Saulėta pavakarė, kai aitrios Australijos spalvos švelnėja.

„Su pavasariu!“ – šūkteli Jurgis Janavičius. Sodina į automobilį ir vežasi į svečius. Tada veda taku pro kaimynų katiną ir susiraizgiusius medžius į namą. Čia vyksta gražus poeto, prozininko ir dailininko Jurgio ir keramikės Jolantos gyvenimas.

Geriamė arbatą šviesiam valgomajame ir kalbamės apie pasirinkimą. Ilgametis hidrografas, išmaišęs Australiją ir Ramiojo vandenyno salynus, tapyti pradėjo septyntajame dešimtmetyje, kai į pensiją išėjo. „Buvo kas pirštu prie smilkinio sukiniėjo“, – kvatojasi Jurgis prisimindamas draugų reakciją. Dabar jo kūrinių perka ir eksponuoja Lietuvoje ir Australijoje.

Jolanta klausydama šypsosi. Ji daug nepasakoja. Rodo savo darbus – lipdinius, išdegtus pagal japonišką tradiciją, kai glazūra aukštoje temperatūroje suskilinėja ir visa skulptūra pasidengia smulkiu keistų raštų tinklu. „Nežinau, ką ištraukiu iš krosnies. Nuo manęs nedaug priklausos, kūrinių gimsta savarankiškai“, – paaiškina Jolanta. Ji piešia, lieja bronzos skulptūras, kuria eilėraščius, daug

metų dėsto dailę Sidnėjaus moterų kalėjime. Dar yra paskelbusi literatūrinį manifestą, juo kviečia kūrėjus kovoti už planetos išsaugojimą.

Ryškių paveikslų, fotografijų ir skulptūrų fone mūsų kalbos lenkia vieną kitą. Nuo jų šeimų pokario emigracijos į Australiją iki paveikslų tapymo kartu su aborigenų menininkais. Tiek reikia aptarti. Juk vienas džiaugsmas kalbėtis su laimingais žmonėmis, kuriems kasdienybė yra įdomus reiškinys.

„Pasimatysime Lietuvoje mūsų parodoje vasarą“, – Jurgis mojuoja palydėdamas, šokteli nuo šaligatvio ir beveik tekinas nuskuba atgal. Diena tik prasidėjo.

Panem et circenses – kultūrai saugoti

Žinojau, kad kažin ko nereikia tikėtis, ir vis viena nusimečiau. Troškimas daugiau suprasti aborigenų pasaulio matymą, kilusį iš gamtos gaivalų garbinimo ir didžiojo „sapnų laikmečio“ istorijų, mane atveda į aborigenų kultūros šou netoli Keirnso (Cairns) miesto.

Ką kita lieka daryti? Juos, integruotus į XXI a. Australijos visuomenę, aš matau vakarinėje pakrantėje. Tada, kai stebiu sėdinčius medžių pavėsyje prie greitojo maisto užkandinių. Ir kai laikraščių kriminalinių įvykių suvestinėse skaitau apie smurtą ir alkoholį jų šeimose. Klausausi su-

↑ **SIDNĖJUS** IŠ VOTSONO
ILANKOS PUSĖS. MARIUS
SLAUSTO NUOTR.

↑ **VIENAS SENIAUSIŲ**
ŽEMĖJE PUČIAMŲJŲ
INSTRUMENTŲ.

↓ **TJAPUKAI**
ABORIGENAI MOKO
UŽKURTI UGNI.

→ **ABORIGENŲ VYRŲ**
TRADICINIS ŠOKIS.
MARIUS SLAUSTO NUOTR.

Kultūra kiekvieną Tavo gyvenimo akimirką

tiktųjų nuomonės apie šiuos pirmuosius žemyno gyventojus, bet niekada nerandu progos su jais pačiais pasikalbėti.

Taip šiandien vakare atsiduriu „Tjapukai“ renginyje. Pasižiūrėti, kaip jie patys žada, į 40 tūkstančių metų kultūrą aborigenų akimis, tiesa, už 90 Australijos dolerių (apie 180 Lt). Teatro ir šokių trupė demonstruoja dabartinio šiaurės Kvinslendo regiono atogrąžų miškuose gyvenusių tjapu žmonių kultūrą.

Patogu, žinoma, kai didelis užsakytas autobusas surenka vakarinio šou stebėtojus iš įvairiausių miesto viešbučių ir veža į reginio vietą. Smagu, kai prie įėjimo stabdo du pusnuogiai, kūno piešiniais pasipuošę aborigenai ir akimirką verčia visus pozuoti prieš kamerą pastogėje. Vėliau tos nuotraukos sukasi ekrane fojė – baltos dažų linijos ant jų pečių ir sutrikusių žmonių veidai. Neblogai, kai auditorija įtraukiama į užduotis scenoje – pakartok kojų judesį taip, kaip šokdavo aborigenai. Ir, be jokios abejonės, puiku, kad po pasirodymo visi kviečiami į kelių alkanų trolių vertas vaises iš mėsos kepsnių, lovių su mišrainėmis, krepšių su bulvėmis, padėklų su tortais, kalno pyragėlių ir (pataikaujant japonų turistams?) katilo su miso sriuba.

Argi tai – blogai praleistas vakaras? Tiesa, yra ir kultūros. Jie rodė, kaip ugnį užkurti trinant medį į medį ir kaip šaukti lietu. Pūtė senuoju didžeridu (angl. „didgeridoo“ – metro ilgio medinis instrumentas) ir dainavo kelias dainas.

Tik štai nepapasakoja to kultūros šou metu, kad didžeridu yra vienas seniausiai žinomų pučiamųjų instrumentų Žemėje ir kad aborigenai meistriškai juo groja bene pusantro tūkstančio metų. Kad geras instrumentas išėina iš to eukalpto, kurio šerdį suėda termitai. Kad tai ir ritualinė pypkė, bendravimo priemonė ir ginklas.

Nekalba teatro trupė apie piešimo dovaną, kuri įgimta daugeliui aborigenų, ir savitą objektų vaizdavimo perspektyvą – tarsi iš viršaus. Pamiršta, kad dabar užsieniečių graibstomi kūriniai iš tiesų nėra menas dėl estetikos, tai greičiau pasakojamoji aborigenų istorija, o ją jie perduoda iš lūpų į lūpas.

Nuo senų laikų iliustracijas, kad primintų svarbius įvykius, aborigenai braižo ant smėlio. Vėliau nutrina, kad svetima akis nenužiūrėtų gimines paslapčių. Jų „taškinis menas“, kai objektai išpiešiami įvairiaspalviais taškais, manoma, aborigenų menininkų pradėtas siekiant paveiksluose žievėse, popieriuje ar drobėse paslėpti vaizduojamus ritualinius apeigų objektus. Dar ir dabar dauguma

artistų nenoriai pasakoja ką piešia. Kad priešas nesužinotų maisto ieškojimo vietų, vandens šaltinių ir žmogaus kilmės, jo dvasios stiprybės ištakų.

Nesipasakoja trupės aborigenai apie keistą jų savybę, stebinusių europiečius kalėjimų prižiūrėtojus. Suimti laisvieji aborigenai ilgai neišgyvendavę nelaisvėje, nusižudydavę kalėjimo celėse. Tie, kurie išliko, nusipiešė ant sienų dykumos, ežero ir miško peizažus. Nupiešė taip, tarsi siena būtų prasivėrusi ir mielą jų akims vaizdą parodžiusi.

Kultūros šou apie tai nesakoma, nekalbama, neaiškina. O ir kam? Detaliau apie viską „Vikipedijoje“ paskaityti galima. Kai pagalvoji, mūsiškiams ansambliams, o ir dažnam teatro režisieriui mokytis iš tokių šou reikėtų. Kam tie trijų valandų egzistenciniai samprotavimai ir tradicijų genezė, kam senųjų papročių nupasakojimas. Užtenka parinkti du unikalius pavyzdžius, na, kaip lietuviai skrabalais groja, kaip raudas rypuoja, o po renginio visus pakviesti samanės ragauti.

Tik ironija. Iš tiesų, reikia džiaugtis, kad aborigenai bent tiek gali parodyti. Po visko, ką su jais atėjūnai padarė. Kad bent tokiu būdu jie saugo, kas liko. „Tjapukai“ egzistuoja daugiau kaip trisdešimt metų ir jų veikla išauga į 9 milijonų dolerių vertės „Tjapukai aborigenų kultūros parką“. Kad ir populiariu keliu, bet gal pratemps nykstančios aborigenų kasdienybės pėdsaką ilgiau. ■

PASAKOJIMO APIE KELIONĘ PIETRYČIŲ AZIJOJE, AUSTRALIJOJE IR NAUJOJOJE ZELANDIJOJE PABAIGA - KITAME „VERSLO KLASĖS“ NUMERYJE. KELIAUTOJAI INTERNETE: [HTTP://WWW.CRINGEL.COM/AUSTRALIA](http://www.cringel.com/australia)

**↑ ČIRŠKINTI KEPSNIUS
PARKE SU ŠEIMA - MĖGSTAMAS
AUSTRALŲ SAVAITGALIO
UŽSIĖMIMAS, MARIUS ŠLAUSTO
NUOTR.**

Klasika

Visada modernu

Alytus 102,8 MHz, Tauragė 107,4 MHz, Utena 107,8 MHz, Vilnius 105,1 MHz,
Klaipėda 105,3 MHz, Šiauliai 103,4 MHz, Panevėžys 105,3 MHz, Kaunas 96,2 MHz,
Anykščiai 104,4 MHz, Mažeikiai 101,8 MHz